

COSMURRANA

Anul X, No. 39-40

3 Octombrie 1926

In acest număr:

D. I. CUCU: O protecție criminală

I. AGĂRBICEANU: Un de lucrează avariția

A. LOCUSTEANU: Retrenul visurilor noastre

ION MUNTEANU: Fiarul morții

GEORGE A. PETRE: Amurg

OCTAVIAN VOROBCHIEVICI: Poteca înflorită

TEOFIL BUGNARIU: Tâlc

L. PLĂPCEAN: Chemare

BENEDEK ELEK: Ne-asteaptă copiii

TEODOR MOLDOVANU: Cronica dramatică,
(Deschiderea stagiunii Teatrului Național
din Cluj)

MANOLE AMPOIANU: Cărțile (I. Dongorozi și
Teodor Mureșan)

S. BORNEMISA: Duhul cel rău, roman în continuare
INSEMNĂRI: Federalizarea societăților cul-
turale, Moartea lui Al. Sadi-Ionescu, Expo-
ziția caricaturistului Dralex, Cea dintâi scenă
românească din Ardeal, Constatări dela un
concurs, Premiile Academiei

Revistă literară săptămânală

Director : Sebastian Bornemisa

Redactor : D. I. Cucu

Univ. "Petru Maior" Tg. Mures

O PROTECȚIE CRIMINALĂ

de D. I. CUCU

Fabricile de hârtie cer o nouă urcare a prețurilor. Refrenul este vechiu de câțiva ani. La intervale scurte, domni în corecte redingote lasă la scară palatului ministerului de industrie și comerț elegante automobile și se pun la taifas, invocă cifre citește statistici și memorii, fac politică economică și în rezumat, cer o nouă scumpire a prețului de vânzare la hârtie. Alți domni eleganți, aduc dosare, cercetează memoriile noi, convoacă pe directorii de ziare și de tipografii și au aerul că „de rândul acesta” vor rezista. Dar nu știm cum se face că totdeauna sporul cerut se aprobă și hârtia se scumpește mereu.

E la noi o boală să protejăm ceea ce nu ne face decât pagubă. Industria pastelor făimoase nu este protejată, în schimb e protejată cumplit industria hârtiei. Importăm macaroane italienești, vermicelă franțuzească, steluțe ungrești sau grîș austriac; dar ne opunem cu îndârjire să intrăm în țară măcar un capăt de hârtie ieftină din străinătate. Se ruinează, zefle doamne, industria hârtiei cu cele trei-patru fabrici cari își fac de cap și dau la adăpostul idioatei noastre politici protecționiste, hârtie de closet drept hârtie de tipar. În schimb puțlo ne pasă că dăm pe nimic munca noastră agricolă, pentru a o rescumpăra scump în articole fabricate din străinătate.

Acestul lucru l se zice protecționism economic. De fapt ar trebui să l se zică banditism național, pentru că ceea ce se face, se face cu bună știință și cu premeditare. Fapta a fost concepută de o minoritate de criminali privilegiați care avea nevoie să-și creeze o nouă sursă de câștiguri ușoare. Având puterea în mână, odată cu fabrica ce se ridică sub poalele Carpaților ticlului și legea pentru protecția industriei naționale a hârtiei. Și ce frumoasă, ce patriotică trebuie să fi fost motivarea acestor bune legi! „Cultura națională este grav periclitată fiindcă abecedarul se tipărește pe hârtie austriacă, nemțească sau norvegiană.

Rușinea nu mai este de suportat. Avem un popor dornic de cultură, care cere hârtie indigenă, și avem păduri cari nu așteaptă decât protecția vamală pentru a se transforma în valuri-valuri de hârtie națională. Ce bine, ce frumos va fi și ce măreț vis, când din umbra brazilor se vor ridica falnice coșurile fabricelor de hârtie națională pentru a potoli setea națională de cultură a unui întreg popor, și a mai avea de unde să dăm și altora!”

Dar au trecut ani după ani. Abecedarul care costă, împărit pe hârtie nemțească, patruzeci de bani, pe hârtie indigenă s'a urcat la 80 de bani și apoi la 1 leu și douăzeci de bani. Ce vetezi protecționism! Obligativitatea învățământului primar și protecționismul vamal ne asigurau cultura și bună starea economică. Dar truda celor mulți cari își vîndeau munca unei veri întregi pe nimic, trebuia să cretem o industrie națională a hârtiei, cu dividende grase pentru acționarii, cari au subscris milioane și s'au „vârsat” nici zece de milioane.

Și au mai trecut alți ani. Vorbele rostite cu patriotică emoție la „trezirea” legal pentru protejarea industriei naționale a hârtiei au rămas, fără răutăcioase aluzii, pe hârtie. Fabricile nu s'au înmulțit, iar producția lor s'a limitat strict la nevoile consumului intern, cartelându-se pentru a dicta prețurile, înlăturând astfel și concurența internă. Protecționismul vamal nu avea alt scop decât să asigure instituirea acestui monopol deghizat. Despre exportul nostru de hârtie nu s'a mai vorbit și cultura națională a rămas aservită câtorva potențați criminali, cărora nu le păsa decât de dividendele milioaneanelor fictiv subscrise, devenite prin contribuția tuturor milioane reale.

Sub aceste auspicii s'a desfășurat epoca renașterii noastre culturale în vechul regat. A venit războiul și după-războiul cu bine cunoscutul desechilibru economic mondial. In-

dustria noastră națională de hârtie a făcut minuni de echilibristică pentru a ieși și mai întărită din această grea încercare. La adăpostul aceleiași protecții binevoitoare, instalațiile s'au refăcut grabnic și dividendele au crescut repede în îndoită și împătrită proporție cu deprecierarea banului nostru. Secretul acestei bune afaceri este la îndemâna tuturor. Valoarea banului nostru a scăzut cam de 40 ori; prețul hârtiei s'a urcat aproximativ de 200 de ori, iar fabricile de hârtie continuă a cere noi sporiri de prețuri. Aceasta printrucă cerințele consumului intern, în țara întregită, s'au împătrit și fabricile sunt aproape aceleiași cari de n monopolul hârtiei. Cine are legături cu fabricile de hârtie știu îndestul cu câtă greutate se obține această prețioasă marfă. Comanda făcută la oficiul de vânzare al trustului așteaptă mult și bine să-i vie rândul, dacă nu intervine acolo cine știe ce protecție sau Sfântul Bacșiș, acest sfânt național făcător de minuni. Monopolul hârtiei a dus la acest birocrațism așănătos, iar birocrațismul a dus la batjocura prețurilor de astăzi.

Protejăm astfel de ani de zile, în dauna culturii naționale, o industrie parazită. Cartea a devenit inaccesibilă mulțimii, revistele mor, fără subvenții, iar ziarele cele mai puternice s'ar nărui dacă nu li-ar susține publicitatea și specularea până la periclonie a nenorocitului muncitor intelectual, care este gazetarul.

Și să ne mai mirăm că nu se citește îndestul? Și să ne mai revoltăm că editorul român este pur și simplu un bandit, care își bate joc de munca intelectualului? Și să ne mai rîdem în nas de mulțimea revistelor, cari sollicită subvenții pe la toate ușile, pentru a-și duce târăș o mizerabilă existență?

Cu toți îngrășăm, sporind ignoranța și sărăcia din jurul nostru, molochul inutil și nesățios care este industria națională de hârtie.

Unde lucrează avaritia

Dintr'un carnet

de I. AGÂRBICEANU

— Doamne, bădișă Vasilie, mult mă mir eu de dumneata! Să mă ierți că-ți spun ce am pe inimă, deși dumneata ești mai mare și om cu învățătură. Da' nu te mai pot auzi când îmi vorbești mereu de bunătatea oamenilor neînvățați, a noastră a sătenilor, chipurile...! Dumneata ai rămas tot cu sufletul de copil. Umbli o zi prin sat, pe câmp, te uști în văzduh și pe lunci, vii acasă, oțezi și spui: „Ce viață mândră! Ce lume frumoasă!“ Și ne vorbești mereu de răutățile de la oraș, unde trăești dumneata. Acum, să nu te superi dacă-ți voi spune că dumneata, judecând așa, nu ești departe de felul de-a înșelege lumea a Vușii Surdului dela noi. Că într-o zi ne-am dus noi mai mulți oameni la târg, unli cu pul, alții cu lapte și smântână. Și era o zi urâtă de toamnă cu ploale amestecată cu ninsoare, și forfotim noi prin zloată câteva ceasuri de drum până ce ajungem în oraș și simțim pietre subț talpă.

Vușa Surdului aducea două coșuri cu rațe și, desăgite în spate, cizmele. Le crușase de tină și, degerată la picioare, acum se opri să se încălze.

După ce ascunse în tureci picioarele noroite, se uită în stânga. Era o crâșmă de cele mari dela oraș, unde mânâncă domni. Era de dimineață și luminile erau aprinse. Prin fereștile cât porțile se vedeau vr'o câțiva domni înlăuntru la mese și mâncau cornuri albe, sorbind din niște ucele de porțelan.

— Doamne, tu soro, zise Vușa Surdului întorcându-se către o vecină, popa nost ne tot vorbește de ralu. Dar uite raiul pe pământ, și ea cotind pe tovarășă se uită cu lăcomie înlăuntru.

Dar n'apucăm noi să trecem de crâșma cea mare și auzim o bubulțură. Iodată grămădi lume înaintea fereștilor celor mari, ba mulți pătrunseră înlăuntru. Ne grămădirăm și noi. Ce se n'ântimplase? Unul din domnișorii cei subțiri de cari Vușa Surdului vedea că-s în rai, se pușcase c'un revolver. Se vorbea printre oameni că nu mai avuse bani

Refrenul visurilor noastre.

Acum găsesc un sens în fire,
Parfum în flori și vrajă-n stele...
Din aurul cernut de lună
Ți-oiu împleți epitalamul,
Stăpână-a gândurilor mele...
Deci vino, vin' ca altădată,
— Ca-n seara binecuvântată, —
Pe banca visurilor noastre:
In ochii-ți blânzi și adânci ca marea
Mă lasă să privesc... suflarea
Fierbinte să-ți sorb... și gândul
Învăpăiat să-mi spun, stingându-l
In roua gurii-ți mici, ca fraga:
Te-oiu duce-n țărî necunoscută,
In țărî cu „feți-frumoși“ și „zâne“
Pe goli umeri îți voi pune
Potop de sărutări păgâne...
Te-oiu duce într'o țară sfântă,
In care nu-l păcat, (minciuna
De adevăr fu-nvinsă), — 'n țara
In care păsările cântă
De dimineața până sara
Divina simfonii... iar luna
Va lumina cu raza-i blândă
Păpura-ți de floare plâpândă,
Căderea gândurilor tale...
Sub pașii mici îți voiu așterne
Covor de nori de crisanteme
Și porțelalii îți vor cerne
In păr ninsoare de petale...
Îți voiu clădi palăi din fildes
Pe țărîmul unei țări albastre
Și din învolburarea apei
Va crește un cântec svon, ce-n șoapte
Ți va ngâna în sub fereastră
Zeșicu-n fiecare noapte:
Refrenul visurilor noastre!...

AUREL LĂCUSTEANU

nici cu ce să-și plătească șubreda
măncare.

El, iata, bădișă Vasilie cam așa e și raiul aici la sate. Nu cum îl vezi dumneata după ce te uști în cer și peste câmpuri. Și nici-oamenii nu-s îngeri din cer. Sunt și aici patimi și inimi rele. Sunt și aici stricăciuni. Dacă nu-ți vine cu greu și nu ești ostenit vino cu mine până la Dochia Rarului.“

Nu eram ostenit și plecai cu rudenția mea până la Dochia Rarului.

— Știi casa? mă întrebă el pe drum.

— O știu. O casă mare, de zid.

— Și cunoști și pe stăpâni?

— Cum să nu-i cunosc? Pe Ștefan Raru și pe Dochia cne nu-i cunoaște? Oameni frantași l-am știut. Au sărăcit și ei?

— N'au sărăcit! Beutorii nu-s și n'au fost, moșia n'au avut cum s'o împărțescă.

— Da, mi-se pare că numai un fecior au avut, pe Dumitru.

— Numai pe el îl au și acum“. Insoțitorul meu tăcu întunecat. Nu-și mai deschise gura decât după ce scârțâi porțelja la al Rarului.

— Bine omule, îl zic eu, dar cum să intrăm așa de-odată, fără nici o știre, în casă? Pe vremea asta! Nu vezi că-i seară?

— Bărbatul și femeia nu-s acasă.

— Atunci pe cine vrem să vedem?

— Pe paznicul averii.

Nu-l înțelegem.

— Trebuie să-ți spun dinainte: Să nu te sperii de ceea ce vei vedea. Omul din păcel e feciorul lor, Dumitru.

Nu mai avui vreme să întreb. Insoțitorul meu deschise ușa dela tindă, apoi, fără a mai ciocăni, pe cea dela odăi, dinnapoi. Năvăli un miros greu, ca de mort. In odaie era mai întuneric ca afară.

— Bună seara, Dumitre, zise rudenii mea îndreptându-se către un perete. Iată a mal dat pe la noi bădița Vasile și a venit și dumnealui să vadă ce mai faci.

Din întuneric se auzi un horăit din plept, din gât.

Mă apropiail. De sub țolul vechiu, ros, murdar, răsărea o căpățină de mort, și două brațe subțiri ca de copil.

Nu aveam pe cine să recunosc. Dar am rămas tâmpit de mizeria și suferința în care zăcea bolnavul.

— Numai singur, Dumitre? zise iar insoțitorul meu.

Scheletul clăti afirmativ din cap.

— Dumnealor sunt la lucru.

Alt semn la fel.

— Da de bădița Vasile îți mai aduci tu aminte, Dumitre. Pe-o clipă în privirile lui trezi o lumină bună. Zise cu greu răgușit și horcăind din plept.

— Da.

După cum știu tu ai făcut patru ani de războiu, Dumitre, zise. Am auzit că ai fost și rănit.

El inclină din cap, cu lumnele stânse din nou.

— Rana s'a vindecat zise insoțitorul meu. I-a trecut printr'un picior. Da' din bătea a mai adus el și o altă slăbiciune. Bun e Dumnezeu și tot va birui-o până la urmă. Oare câți ani sunt decând zaci, Dumitre?

Scheletul, în loc de răspuns, ridică în aerul dur degetele dela o mână.

— I-am spus de mult, de când a căzut la pat, lelii Dochite să-l ducă la spital. Am citit prin gazetă și știam că sunt spitale anume unde se vindecă cei bolnavi de plept. Ar fi putut să-l ducă. Au avere destulă. Pentru cine adună?

Bolnavul avu o încrețire de zimbet rău în obraji scofăliciți, dar repede îl rupse parcă, și zise în silă:

— Vezi că părinții m-am avut destul departe. Acum vreau să fiu lângă ei. Și el începu să privească întins în podele. Insoțitorul meu avu o strămbătură în față, dar se reținu și zise:

— Trebuie să te hrănești bine, să mănânci mult. Și ar fi bine să lași peste zi fereaștele deschise. Dacă faci

așa mai grabnic vei părăsi patul.

Bolnavul nu răspunse, nu ne privi. Văzui pe vatră o ulcică cu lapte și un codru de pâine.

— Unde să mă duc? Z se elintr'un târziu Parcă eu nu simțesc că acuni e prea târziu?

In curte ne întâlnirăm cu părinții. Veniau dela fân.

— Păcat de fiilor lele Dochite, zic eu.

— Parcă noi nu știm că e păcat? răspunse ea cu oșărare, ca și când s'ar fi săturat să tot răspundă altfel.

— Era un luger de voinic! Păcat că l-ați lăsat așa.

— Dar' noi l-am lăsat? Noi i-am pus boala în oase? Din războiu a venit așa. A mai lucrat el un an-doi, târâș-grăbiș, dar tot mărăit a fost de când a venit. A fost pușcat și prin picior. Noi suntem de vină?

— Dacă-l trimiteați la spital când v'am spus eu, când răul era numai la început, azi aveai noră la casă! zise insoțitorul meu.

Bărbatul tăcea cu capul în plept.

— Spital! Parcă noi avem bani de spital! Zicea și popa că trebuie

să rămână la spital doi trei ani. Dar de unde bani? Imbătrânim și rămânem pe drumuri. Apoi nu din spitale a venit, arză le focu' să le arză?"

— Trebuia încercat tot, să-i mântuiți sănătatea" zic eu.

— Ce să mai cheltui domnule Vasilică dacă moare? Să fi știut că trăește! Dar din boala asta nu mai scapă nime. In pragul bătrânețelor să rămâi la ușile oamenilor. Și dacă l-ai ajutat! Dar dacă și așa moare. Ce să-l mai faci?

Vorbele din urmă femeia le spuse c'un fel de furie. Era urâtă de văzut. Plecarăm. Nu vorbirăm nimic până acasă. Când intrarăm în curte rudenii mea își zise.

— Ei, bădița Vasilie, uită-te dumneata mereu in cer și pe câmpii și spune-ne că avem ralu la sate, că oamenii sunt mai buni și mai b'ânzii. Pretutindenea sunt buni și răi. Și, nu numai între oameni! Uită-te odată dumneata prin iarba înflorită a câmpului, pe care o tot lauzi, și vezi cum se sugrumă chiar gănganiile pământului!"

Fiorul morții

de Ion Munteanu (Mio)

Ce să îți povestesc cum am murit?

Cuvintele li sunt evasive dar înțelese. Spaima i-a întipărit în minte tot macabru întâmplări, până când l-a stăpănit nebunia. De multe ori se oprește în mijlocul frazei, rămâne fără glas, s'astrânge parcă sub lovituri de bici; fața i s'acopere cu o sudoare abundentă, face spume la gură, dar numai câte-va clipe, căci reia firul povestirii. E amintirea fiorului morții. Nebunia e moartea sufletului și corpul simte câte-odată că poartă în sine un cadavru, atunci îmbracă și el paloarea morții.

„Numai rămaserăm în viață decât unsprezace: opt bărbați și trei femei. Nu ne cunoșteam nici unul. Eram naufragiații unui vapor, plecat de abia două zile din port. Ințr'un timp așa de scurt nu se leagă prieteni. Acolo însă sub fiorul morții ne simțeam uniți. Ne eram cunoscuți parcă de vremuri și căutam să ne întărim speranța unei mântuirii, gândindu-ne la prieteniile celor ce se găsesc în același pericol.

— Luntrea în care scăpasem era abia de o șchioapă de-asupra apei. O singură mișcare, o legănare do-moală chiar, și ne înghițea marea.

— Nu scoteam nici unu! vre-un cuvânt. Ne priveam muți și îngroziți. Eram împietriți parcă curentul mării ne ducea în spre țarm. Vre-o două ore și suntem salvați. Dar începu să se încrețească marea, și un nor la apus prevestea furtuna.

— Luntrea tremura înflorată. Poate avea suflet și simțea răsufliarea morții. Și lucrurile simt fiorul morții. In cimitire, frunzele arborilor tremură chiar în soare. Iarba e aplecată spre pământ și ascultă glasuri de morți. Crucile vorbesc în miez de noapte.

— Luntrea noastră simțea că e încercată cu osândiții morții. Gema. Se vaită și cânta cântece de prohodire. Apa mării abia se încrețea și ea sălta, svăcnea ca o inimă ținută n gheară de moarte.

„Opt trebuie să moară, căci luntrea nu poate purta mai mult decât trei, în timp de furtună!"

— A rostii oare cineva aceste cuvinte sau numai marea le hohotise? Sau poate luntrea a gemut, ori vre-un spirit răutăcios ne-a aruncat blestemul?

— Până atunci ne simțeam întovărășiți în pericol, De acum ne stiam dușmani. Cine vor fi acei ce trebuiesc să moară?

— Furtuna ne-ajunge într'o jumătate de ceas. Țărnuțul e încă la patru jumătăți de ceas. Moartea e mai grăbită decât viața. Cine va muri pentru-ca trei dintre noi să scape?

— Ne privim cu ură și teamă. Suntem cu toții călăi și victime. Măinile ni se înțepenesc de bordurile lunții. Unghilele pătrund în lemnul tare ca niște cue, să nu sară vecinul să ne răstoarne în apă. N'avem ochi destul să ne măsurăm tovarășii. Toți sunt la fel de puternici. Femeile scrâșnesc din dinți și sunt Jârze. Sunt tot atât de periculoase ca cel mai puternic bărbat. Un salt, o mișcare greșită și ne răsturnăm cu toții în apă.

— Din apus s'apropie moartea. Din adâncuri apa tremură și se ridică în straturi groase și negre. Es suflete morților ca să privească jocul morții. Luntrea saltă. Stropii de apă încep să cadă în ea. Valurile albastre isbesc lenes și neîncetat în carul morții. Ne parem într'un sicriu. Lemnul scârțâie și ne boarește. Apa ne cântă prohodirea.

— Suntem un coib de șerpi. Suntem gata să ne ucidem cu veninul sufletului nostru. Cu cât vom fi mai puțini, cu atât ni se prelungește clipele vieții. Dar cel ce va ataca, va pleri împreună cu cel atacat; sau poate vor răsturna și luntrea după dânsii.

— Suntem un șarpe cu unsprezece capete. Veninul unuia îi va ucide pe toți. Dacă ura din privire ar avea tăria pumnalului, de mult s'ar fi golit luntrea de prea multa ei povară.

— Nimeni nu vorbește. Ce-ar putea să și spună cei ce-și doresc moartea, decât să se blesteme și apoi n'am mai fi stăpâni pe cuvinte. Sunetele s'ar închega în țipete de spaimă și de ură.

— Furtuna e sosită. Valurile cresc și urlă ca niște flare flămânzite. Luntrea s'apleacă de-o parte și ia apă. Câte-va clipe și suntem pierduți.

— Pe țărnuț se găesc niște pescari, dar pleacă căci simt mânia mărilor. Dacă le-am cere ajutor, și

Amurg

*O poartă sură se deschide
In cine știe care sferă.
Imbătător parfum de zărzări
Aruncă vântu'n atmosferă.*

*La scăpătat, pe fondul galben,
Răsar trei plopi peste pădure
Și curg de pretutindenii, tainic,
Nestăvilite ape sure.*

*O stea, discret, clipește 'n slavă,
Se pierde iar și iar s' arată,
Iar luna pe ocean plutește
Ca o corabie bogată.*

*Târziu se 'nalță un luceafăr.
Ca un pirat flământ de pradă,
Și urmărește de departe
Minunea albă de zăpadă.*

GEORGE A. PETRE

Am chemat să ne salveze? Țipetul nostru a trebuit să fie înspăimântător ca un horcăit de moart, legându-se o voce de dincolo de pământ. Pescarii nu aud și i g. Ne cred vre-un spirit prefăcut al mării, ce caută să momescă victime. Cere ajutor și apoi va sugruma pe credinții mântuitori.

Țărnuțul e departe. Apa pătrunde în salt de valuri în lunte. Dacă nu i vom susura povara pierim cu toții. Scrișcim din dinți. Incepem să urlăm și cu noi urlă marea. Ne blestemăm și ne amenințăm. Nici unul nu se mișcă însă din loc. Au crescut una cu lemnul. Luntrea plânge. Se vaită ca după niște morți. Moartea e în pol, în sufletele noastre. Se joacă doar cu clipele.

— Mormântul ne aștepta. Ni-l săpau valurile și noi priveam neputincioși la jocul morții. Suntem atât de mici în fața puterilor mării. Un pumn de spumă în împărăția valurilor. Simțim moartea atât de puternică, atât de îngrozitor de mare, că sufletul ne tremură înflorat.

— A fost doar de durata clipelor lupta noastră cu marea și totuși cât de lungă ni s'a părut vremea. Viața în luptă că moartea are puterile veșniciei. Se svârcolește în amintirea trecutului, răscolește tot nolanul vremilor, resfrângând într'o fărâșă universul gândului. Se îmbracă în propria-i amintire ca într'o cămașă de oțel și se sugrumă de

propria-i putere, crezând că se va mântui.

— În jurul nostru valurile se llinișteau pentru secunde. Atunci luntrea se oprea și se scutura ca un cal sălbatec spre a și răsturna povara. Sau poate ne îndemna să ne folosim de clipa liniștei și să ne sugrumăm vre-o câțiva, rămânând doar atâți cât poate suporta cutia mizerabilă. Hohoteau valurile și ne îndemneau și ele să ne ucidem. Se depărtau tot mai mult de noi, doar or vedea cum se sugrumă viermii pământului. Ne îndemneau și duhurile mării, la crimă. Voiau să ne aibă mâinile pline de sânge.

— Dacă vre-unul cerca să se ridice, ceilalți urlau ca niște animale junghlate. Nimeni nu știa cine va fi cel atacat și toți cercau să-l înspăimânte pe cel mai îndrăzneț. Când luntrea se legăna, părea că cei de-asupra valurilor vor sări asupra celor de jos. Atunci aceștia țipau și roteau ochi fioroși. Și apoi jocul se schimbă.

— O femeie leșină și se rostogoli la picioarele noastre ca o moartă. Trupul i-se înțepenise ca un lemn, doar ochii, vai ochii acela îngrozitor au rămas deschiși. Cerca să ne înspăimânte cu rătatea privirii, dacă îi lipeau puterile brațelor. Ne-am aplecat asupra ei ca niște corbi flămânzi. Unul o lovi peste ochi ca să-l închidă. Lăcrimau și cercau să ne îmoaie inima. Am aruncat-o în valuri. Luntrea saltă veselă. Scă-

pase de o povară, de un osândit morții. Nici sicriul nu își lubește povara.

— Unghiile ni se adâncesc mal mult în scânduri. Pe fiecare poate să ne cuprindă leșnii și atunci ne așteaptă moartea. Corbil pieirei plutesc de-asupra luntrei. Sufletele noastre au eșit din corp și au luat locul corbilor spurcați. Își așteaptă prada și vai celui ce va închide ochii. Se vor coborî ca fulgerul și îi vor seca viața. Vai celui ce clipește prea des din ochii. I se întunecă privirea și numai atât așteaptă corbil pieirei.

— Câtă putere e în viață! De ce n'o putem stânge cu o suflare a dorinței? De ce nu putem descărca sicriul de prea multa lui povară? Valurile s'apropie din nou. Vor să ne întărească la omor sau scârbit de lașitatea vieții, vin ca să ne înghiță; iar luntrea se depărtează de țarm. Au trecut ceasuri de când trebuia să-l ajungem.

— Luntrea începu să se umple cu apă. Groapa se deschise. Sicriul trebuia să s'adâncească în mormânt. O clipă crezurăm că ne răsturnăm și apoi iarăși plutirăm de-asupra valurilor. Mai ametră dol. Li văzurăm că își închid ochii. Măinile le erau însă crescute cu lemnul. Abia îi puterăm descleșta să îl aruncăm în apă. Luntrea se ridica din apă. Moartea hrănea viața. O moarte de om lungea clipe de viață. Un monstru flămând se hrănea cu propriul său corp. Își tăia membrele spre a-și susține viața.

— Începurăm să ne mișcăm. Aruncarăm apa din luntre. Cu cât însă îi scădea povara cu atât creștea mânia valurilor. Era zadarnică orice luptă. Dacăm mai putea goli luntrea de vre-o câți-va?

Femele sunt cele mai slabe. Una e abla copilă. Dacăm scăpa de aceasta. Gândul acesta i futura în rânjetul tuturor bărbaților. Într-o clipă de nebăgare de seamă o aruncarăm în apă. Începu să se lupte cu valurile și încercă s'ajungă barca. Unul s'apropie de bord și cercă s'o țină departe. Femeea rămasă îl rostogoli însă și pe el în apă.

— Mai eram șase. Acum nu mai îndrăsnem să ne mișcăm din loc. Ne cunoșteam prefăcătoria și răutatea.

— Bărbatul aruncat din luntre se ținea după noi. Odată ajunse și se prinse de bord. Nimeni nu încerca să-i desfacă mâinile. Ceilalți puteau să-l arunce după el. Era a-

târnat de luntre și o apleca în aceea parte. „Desfăceți-l“, răcni unul. Dar nu se mișca nimeni. Iudată ce își întorci privirea de la acei monștri, te vor sfășia.

— Într'un târziu nenorocitul, prădă valurilor, muri. N'avea putere în brațe să se urce la cel ce l'au alungat. Se desfăcu de lemn și ne urma cu jocul valurilor. Ni se arăta odată, de două ori și apoi dispăru în adâncuri.

— O, dacăm fi putut să ne închidem ochii. Era atât de îngrozitor tot ceea-ce vedeam. Dacăm fi putut închide drumul gândurilor. Dacă ne-ar fi acoperit noaptea. Dar nu, atunci ar fi fost mai îngrozitor. Ne-am fi căutat cu mâini blestemate, să ne sugrumăm. Ne-am fi pipăit vecinul spre a-l arunca în apă. Sau am fi stat nemșcați, spre a auzi sgomotul celui ce s'apropie cu gânduri nelege. Și dacă simțeam vre-o mână rece, uram de spaimă și cercam s'o desfăcem din jurul grunazului. Să-ți închizi ochii, dar atunci te vor înăbuși acești câți fioroși.

— Viața, cât de monstruos îți este sufletul. Câte țărădelegi ești în stare să săvârșești pentru a-ți prelunge clipele. Îți faci din prieteni dușmani, din copii asasin. Darămi întreg universul și sfintele legăminte, pentru o țărămadă din vreme.

— Furtuna izbucni acum cu velență. Se deslănțise poporul. Fiera și-a rupt cusca de fier și năvălea asupra victimei. Luntrea fu ridicată de valuri, asvârlită apoi în adâncime și când s'a ridicat a doua oră pe coama valului, n'am mai rămas decât singur.

— M'am culcat pe fundul luntrei.

Mănile mi le-am prins de două cue ce eșeau din scânduri; nici moartea nu m'a desfăcut de ele.

— Urla ca o flară furtuna. Cerul s'acoperise cu nori negri ca noaptea. Eram singurul viu în gurl de morminte. Acum puteam să-mi închid ochii. Puteam să-mi ascund pericolul. Ce-mi păsa de hohotul furtunii. Numai aveam lângă mine nici un om, nici un asasin viclean. Cât de plăcută îmi era odihna ochilor. În odihna lor își găsea și sufletul mulțumirea. Îi strângeam, să omor în el toată lumina, căci în lumină se înălțeau valuri amenințătoare, morminte pentru mine. Cât de blând era întunericul. Strângeam în noaptea binecuvântată fiurul morții. Simțeam respirarea mormântului ca o mângăere. Moartea nu mă mai înspăimânta nici în urletul valurilor. Închideam ochii și îi pooteam mânia.

— Am adormit și m'am trezit mort. Pluteam de-asupra unei scânduri. Cuele mi-au eșit prin dosul palmei. Mă răstignise moartea. Cuele m'au legat de scândură și mi-au salvat cadavrul. Am fost cel mai fericit dintre toți. Corpul lor a fost înghițit de mare și dat pradă peștilor. Mie mi-a rămas cadavrul să-l port poate de-alungul veacurilor.

Nebunul se depărtă rîzând. Nu departe se juca un grup de copii. Îi chemă la sine și le zise: „Vreți să vă povestesc cum am murit?“ Ei îl ascultau hohotind.

De când a stat sub stăpânirea fiurului morții se crede mort. Nebunia îi șoptește că e un cadavru. Și într'adevăr e un mort, căci nebunia e moartea sufletului.

TÂLC

DIN „FLORI ALBE“

Am tresărit ușor de-un gând fugar
Ori eu am tresărit, ca jarul viu,
Și fără să fi vrut, fără să știu,
Am așteptat tu să tresari?

Prin geam privim salcâmi ce se 'ndoae
Elastic pe un fond întunecat:
Furtuna nu 'ntre noi a 'mprăștiat
Fiuoare lungi de chiote și ploaie?

Pe-aproape, peste cerul învrăjbit,
— Sbor alb — a fulgerat un porumbel,
Tâlc luminos tu ai cules din el,
Ori numai gândul meu a tresărit?...

TEOFIL BUGNARIU

Poteca înflorită

de OCTAVIAN VOROBCHIEVICI

Făceam pe atunci pictura la München. Și ca orice artist, aveam și eu mica mea idilă. O chema Katl. Avea șaptesprezece ani și era blondă ca un bulgăre de aur.

Loculam la părinții ei. Cum mă vedea că-mi așezam șevaletul în grădina casei, alerga lângă mine și trântindu-se în iarbă își rezema capul în mâini și ochii ei albaștri urmăreau pe pânză înch garea vieții din vopsele și lovituri de pensulă. Ad sea, când voiam să lucrez afară din oraș, Katl îmi tăia drumul cu făptura ei acoperită în volănașe albe:

- Merg și eu.
- Hai.

* * *

Ne întorceam odată de pe câmp. Era în acea b'ândă jumătate de oră ce urmează asfințitului. Coboram pe o potecă deasupra căreia se împreunau într'o gingașe boltă ramurile cireșilor înfloriți.

— Ași vrea să-ți spun ceva — ciripi Katl, privind-mă pe furis.

— Și eu ași vrea să-ți spun.

— Te ascult.

— Incepe tu.

— Ba tu.

Amândoi aveam același lucru de spus, dupăcum pe amândoi ne învălueau aceleași ramuri înflorite, aceleași violetă lumină de amurg, aceleași parfum de flori de cireși.

— Curaj Katl. Unu... două... trei...

— Nu, nu, mi-e rușine.

— De mine? Ute, intrăm acum în oraș și acolo n'o să mai putem vorbi așa de bine... — Își ridică spre mine ochii limpezi, fugărindu-l apoi rușinoși pe marginea drumului. Dar privirea acela de o clipă îi desvăluea inima în care viața se strecurase timidă, pentru prima oară.

— Tu știi ce vreau să-ți spun — mă muștra ea, cu ochii aproape în lacrimi.

— Dar de unde vrei să știu?

— Ei bine, una... două... trei... nu, nu, nu pot! — Și-și acoperi fața cu palmele.

Am eșit de sub boltă florilor albe, am ajuns în drumul mare și am intrat în oraș.

* * *

CHEMARE

„POETULUI”

O, vino, dar de-ți înțelegi menirea!

De ce ne scrii? Ce vrei să mai spui, oare?

Ce bine-ai aduci giganților popoare?

Vrei să pornești — ca toți — pe-acelaș drum

Și să ne-arăți cum este omenirea?...

Zădarnic! — Omul nu va fi mai bun.

— Ci tu, înalță-te mai sus de ei,

Prin glasul tău sfințește-ne zidirea

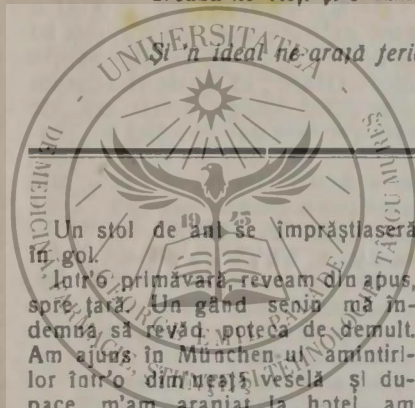
Și oamenii tu fă-i să fie zei.

Cântând cu dor pământul plin de rouă, —

Crează-ne vieți și-o lume noadă,

Și în ideal ne-arădă fericirea!

L. PLĂPCEANU

Un stol de ani se împrăstiaseră în gol.

Într'o primăvară, reveam din apus, spre țară. Un gând senin mă îndemna să revăd poteca de demult. Am ajuns în München-ul amintirilor într'o dimineață veselă și după pace m'am aranjat la hotel, am luat-o spre câmpul pe care hoinărisem odinioară. Am căutat însă degeaba poteca înflorită. În locul grădinilor cu garduri rustice și cu drumuri nepietruite, se zidiseră cartiere bogate, cu strade largi și drepte.

Mă oprisem pe un trotuar și priveam trist în gol, când de odată simții pe umăr un braț puternic.

— Tu aici?

— Carol! — Era fiul unui bătrân prieten al fostei mele gazde.

— Ce cauți în München?

— Mie drag și nu pot trece pe lângă el fără să nu mă opresc.

— Dar tu ce faci?

— M-a adus ieri barza un băețe.

— Bravo! Să-ți trăiască! Ești deci căsătorit?

— Mulțumesc. De un an; cu Katl. Cred că și-o amintești.

— Cu Katl?... exclamai eu!

— E o fată admirabilă! Suntem amândoi așa de fericiți! Și copilul e atât de drăguț! Vino să-l vezi.

— Nu, acum mi-e peste putință.

— Te aștept atunci mâine. Strada... Ai putea să faci și o pânză după micul meu Carol.

* * *

Ch'ar în seara acela mi-am urmat drumul spre țară.

Ne-așteaptă copiii...

de Benedek Elek. Traducere de T. Bugnariu.

Numai un nouăș subțire, asemeni unei marambe albe de mătase flutura pe cer, când am pornit din oraș, spre casă. Unchiul Paul voia să ne rețină cu puterea:

— Rămâneți aici, o să vedeți, va ajunge furtuna pe drum.

Lângă un vin bun, bărbatul, tot ar mai rămânea, dar femeea nu are astâmpăr.

— Nu, nu se poate. Nu-mi voiu lăsa peste noapte copiii singuri, urcat în trăsură. Am privit cerul, am văzut fluturând hai-hul, norul alb și sdrențuros și în sinea mea i-am dat dreptate unchiului Paul. Din preziceri știam și eu atâtea, că norul alb, înseamnă furtună apropiată. Imi amintii ziua când, fecioraș, adunam fânul din poiană cu Anicuța.

— Uite Anicuțo ce nor alb și frumos, ca spuma.

— O, Doamne, suspină Anicuța, dacă mi-ași putea face-o haină din el.

Apoi dintr'odată, cerul a pornit groaznic, doi nori negri și mari s'au izbit ca două tabere dușmane, și cerul rupt a început să curgă. Trăsnetul izbea când aici, când colo.

Colo s'a despica în două un stejar mareț, aici, aproape, o colibă de păstori a prins vălvătaie, iar noi, strănși unul într'altul, ascunși sub poala unei tufe de alun, ne rugam plângând de bunul Dumnezeu: să nu ne părăsească.

...Da, nu putem lăsa singuri copiii. Copiii ne așteaptă.

Abia ieșim din oraș, și un nor mare și negru a și înghițit nouășul dantelat, de spumă. O clipă, și deasupra noastră cerul s'a cernit de dollu. Trumbe de vânt jucau învârtindu-se val-vârtej înaltea noastră: mi se părea că zăresc în ele vrăjitoarea care zămislește furtuna.

Zisei:

— Să ne întoarcem.

Zise nevasta:

— Și copiii?

— Se vor juca frumușel în odala lor.

— Nu vor putea adormi de grlje, dacă nu mergem acasă.

Am strigat căruțașului:

— Mână!

A dat bici. Cail alergau strănu-

tând, întrecându-se cu vântul și fugeau sălbatic în adâncul lumii întunecate și prăfoase. Ținutul, care înainte cu câteva minute era numai strălucire și răs, acum era lad. Goz, praf, întunecime. Și în întunecimea aceasta, mereu se săgeta fulgerul, alergând hai-hul peste cer și vestind oamenilor păcătoși și nemernici, mânia Domnului.

Zise femeea:

— Ție ți-e frică.

— De pe ce vezi?

— Fruntea ți-e numai creșe.

— Gândesc...

— La ce?

— Ți voi spune după ce trece furtuna.

De fapt așa era, m'a cuprins o frică superstițioasă. Într'o clipă fel și fel de lucruri mi-au fulgerat prin creier. Gândul, că poate chiar acum m'ar putea ajunge soarta rea, de care am tremurat de atâtea ori, despre care am scris nu numai odată: de-a muri fără a-mi lua adlo, fără a-mi vedea pentru cea din urmă dată copiii, s'a cutărit în mine în căpănaș. Brăzdeaua repede a fulgerelor, mânia tunătoare a cerului, a căzut cu tepezi clune înfricoșătoare credința nebună că trăsnetul mi va despica viața, când mine n'am ajuns nici măcar la amiaza ei. La ceea ce în ceasuri liniștite mintea-mi era leneșe, acum a alergat până în capăt viitorul, ceea ce se va întâmpla după închiderea mormântului meu. În inimă m'a săgetat întrebarea: ce s'o alege din copilul mei, dacă pe neașteptate, fără să spun o vorbă, voiu muri. Vom muri, amândoi. Și cași cum și întrebarea aceasta ar fi sporit mânia lui Dumnezeu, cerul a tunat și-a trăznit așa de groaznic, încât s'a cutremurat și pământul. Cași cum ași fi deslușit glasul Domnului: Nu crezi în mine nepatincioase vierme pământean? Dar cine-a fost până acum cu tine dacă al tănjit? Cine ți-a turnat putere nouă în suflet, dacă al slăbit în puteri? Ai fi vrednic să te nîmicesc.

Ce s'o alege de copii? Se va găsi o inimă care să le împrumute din căldura ei și lor o picătură? Numai o picătură. Numai de-un răsuflet. Să nu le înghețe inima. Acum îl răsfață atâtea, dar atunci?

Încă și fleacurile de scrieri au alergat val-vârtej peste sufletu-mi chinuit. Un mănunchiu de închegări nelsprăvite. Și eu nu le voiu putea ceti, nu le voiu putea asculta: ce pagubă c'au rămas nelsprăvite.

— Mână, mână!

— Incet, incet.

Nu știi: ce e mai bine. Să alergi turbat sau să mergi liniștit la pas. Dacă alergi: te izbește trăsnetul; dacă mergi la pas: te chinuie mai departe furtuna. Pe drumul de pe urcuș, îți și curge în față apa murdară de ploaie. Pe coastele dealurilor, pâraiele cerului cad prăvălitate. Și suntem aici în inima pădurii, la poala Murgului morocănos și cuprins de nori, nicăiri, o casă, un coperiș, nici măcar o colibă cât de mică.

— Ai spus ceva?

— Nimic...

O, Doamne, când furtuna și-a istovit puterile. Inima ni-se înviorază, în trupul lăncezit parc'ar spumega sânge proaspăt și nici nu băgăm de seamă că noaptea de scrum a și căzut peste noi. Numai că furtuna a trecut. Ochii ni se afundă în întuneric, abia vedem un pas înainte, dar ce ne pasă: acum vom ajunge acasă. Drumul ne pare o veșnicie, dar primejdia s'a isprăvit; îl vedem, iar îl vedem, îndată îi vom vedea...

— Ce îngrijorați au fost, sărăcuții, de ei... Știu c'au plâns, au plâns mult.

— ?

— Ce-al spus?

— N'am spus nimic.

Intreg satul dormea. La lumina chibritului, am privit ceasornicul: era chiar miezul nopții. Ferestrele-s întunecate. Și ale noastre toate-s întunecate. Abia puturăm trezi slujnica.

— Copiii?

— Dorm toți.

Înt'r'adevăr dormeau toți, dulce ca altădată.

— N'au fost neliniștiți?

— Nu. Credeau că n'o să porniți pe-o vreme ca asta. Din mamă izbucni amarul:

— Apoi nu suntem noi curat nebuni!?

— Nu. Numai așa ca ceilalți părinți...

CRONICA DRAMATICĂ

NOUA STAGIUNE A TEATRULUI NAȚIONAL

„Răzvan și Vidra”, poem dramatic în 5 acte de B. P. Hajdeu

„Evantaiul”, comedie în patru acte de R. de Flers și G. A. de Caillavet

Sâmbătă, 25 Septembrie, Teatrul Național din Cluj și-a deschis porțile pentru o nouă stagiune. E un eveniment prețios acesta, în lipsa de evenimente culturale și artistice de aici. Cu acest an, Teatrul Național din capitala Ardealului intră în al optulea an de spornică muncă pe terenul cultural și artistic, cu bune rezultate pentru ridicarea nivelului nostru cultural. În Clujul acesta, care altădată era cuib de nepătruns de maghiarime, datorită existenței Teatrului, alături de Universitate, școli secundare și armată, multe s'au putut prefăce repede. Teatrul Național a fost unul din principalii factori pentru afirmarea existenței noastre aici. Astăzi Clujul este capitala Ardealului românesc în întreaga accepțiune a cuvântului, oraș românesc prin excelență, cu o viață românească plină de vibrații și cu o cultură românească distinctă, care întunecă vechea strălucire a stăpânilorlor de ieri.

Potrivit tradiției, pentru spectacolul de deshidere s'a montat o piesă din repertoriul nostru clasic: „Răzvan și Vidra”. Sănătoasa operă dramatică a lui B. P. Hajdeu înfățișează una din cele mai dureroase epoci din istoria Moldovei, Marele Hajdeu se găsea în elementul său. Născocind ființa lui Răzvan, țiganul îndrăzneț și ambițios, stimulat de nepotolita poftă de mărire femeiască, așa de bine caracterizată în Vidra, el ne dădea un exemplar și un avertisment. Un exemplu din acele vremuri turburi când domniile erau pe cât de nesigure, pe atât de trănice, când boerimea lacomă și servilă storcea vîaga țării și o ducea la ruină și când numai țărănimea suferea apărându-și cum putea pământul strămoșesc. În aceste împrejurări și un țigan putea ajunge domn, cu oarecari virtuți. Dar autorul ne-a scutit și de această rușine, dându-și eroul pradă morții tocmai în clipa când era gata să urce treptele tronului.

După șasezeci de ani actualitatea plesei nu este deloc știrbită în in-

telesul ei moral. Vremurile nu sunt azi mai puțini turburi decât erau altădată. Moravurile nu sunt mai bune, deși alte sunt împrejurările. Materialismul și egoismul ne înăbușe, ambițiunile deșarte și lășitatea ne îndepărtează dela datoriile către țară și neam. Iată avertismentul.

Piesa, din punct de vedere tehnic este destul de slabă. Cele cinci acte sunt o succesiune de tablouri arbitrar înșiruite, fără legătură între ele și fără motivare. Acțiunea propriu zisă lipsește. Ceeace aflăm despre conflict reese din povestirea lui dialogată, nu constatăm direct. Dar aceste defecte sînt îndestul acoperite și prin intenția autorului și de către sentimentele pe cari le exprimă în versuri, adeseori foarte frumoase.

Interpretarea a dat un bun ansamblu, bine încheiat. D. Zaharie Bărsan, în Răzvan, a creat un tip pitoresc, dar ni se pare prea nehotărât față de un erou cu cel intenționat de Hajdeu. Dna Olimpia Bărsan, roșind cu multă artă versurile, a fost o Vidra desăvârșită, abitoasă și supărată până la exces. Iar în restul ansamblului au creat tipuri solide dnii Neamțu, Ottonel, un admirabil „Răzvan”, d. Patcoavă, nuanțând cu artă rolul țaranului „Vulpoi”, d. Papa Stănescă, un tip desăvârșit de boer sgârcit și hrăpareț, d. Psatta (Hatmanul) d. Rădulescu (Minsky) d. Șerban (Pitrowsky).

*

Marti seara a avut loc a doua premieră. Prin nu știm ce fantazie direcțiunea Teatrului a pus în scena „Evantaiul”, o comedie de Flers și Caillavet fără nici o valoare. Piesa de bulevard, „Evantaiul” își are justificarea pe anumite scene parizlene, dar pe scena Teatrului Național nu o credem nimerită, cu atât mai mult cu cât acesta nici nu dispune de personalul artistic necesar interpretării. Spre exemplu, piesa cere o cochetă prin excelență. Mai mult, ea este scrisă anume pentru această cochetă cu însușiri excepționale. Restul este umplutură, de multe ori de foarte prost gust. Ori teatrul

nostru nu are, de la întemzierea lui, această cochetă nici pentru piesele unde rolul este cerut de o necesitate logică în crearea și determinarea conflictului sau a acțiunii.

Astfel stînd lucrurile s'a recurs la serviciile dnei Olimpia Bărsan, care a fost silită să joace un rol care nu i se potrivește deloc. Cu tot talentul său remarcabil de tragediană, Giselle Vaudreuille a dnei Bărsan răstoarnă toată concepția noastră despre estetica grației ca și despre însușirile cochetăriei. Dna Bărsan e un talent riguros, corespunzător unui caracter hotărît autoritar, energetic. Cochetăria cere sulețe și însușire, ceea ce dna Bărsan poate numai simula, nu însă și degaja firesc.

Spectacolul, în aceste condițiuni a mers scîrțîind. Toată sforăria grosolană a piesei a ieșit supărător la iveală. Străduințele dlui Neamțu Ottonel (Francois Trevoux) de a încălzi atmosfera ansamblului au fost zădărnice. Rolul dsale, deși bine pus la punct, șovăie din cauza insuficiențelor de concepție ale autorilor.

Restul interpretării, dînd figuri izolate acceptabile, n'a putut salva piesa de la un insucces definitiv.

Teodor Moldovanu

O carte bună: *English Book for young people in Roumania Book IV.* (Literature, Anecdotes, Poetry) de *Maud Griffiths Belbin*, în editura Cartea Românească București 1926. Acest volum completînd seria de manuale de limba engleză pentru școalele românești, este numai o excelentă carte didactică, ci și o lectură foarte agreabilă pentru oricine are ceva cunoștință de limba engleză. Ea conține o istorie aproape completă a literaturii engleze, scrisă într'un stil ușor și plăcut, anecdote și extrase din autori, foarte bine alese, și pe lângă acestea, foarte multe aplicații pentru cuvintele mai puțin obișnuite, așa încît lectura este foarte mult ușurată, îmbogățind în același timp cunoștințele de limbă, prin mulțimea sinonimelor bine lămurite.

Cartea este aprobată de ministrul Instrucțiunii publice, pentru școalele secundare și merită să fie călduros recomandată tuturor celor cari vor să cunoască mai bine, bogata limbă și frumoasa literatură engleză.

CĂRȚILE

Ion Dongorozi: „*Socoteli greșite*”. — Editura Scrisul Românesc Cralova. — Intr'un elegant volum, ca dealtfel toate lucrările editurii cralovene, d. Ion Dongorozi adună la un loc opt nuvele, parte din ele publicate răzleț în diferite publicațiuni periodice. Analist fin și povestitor totdeauna sugestiv, d. Dongorozi alături de Cezar Petrescu, Lascarov Moldovanu și Gib I. Mihaescu, e unul dintre talentele cele mai remarcabile ale prozelor beletristice contemporane. Cele șase volume de povestiri, schițe și nuvele, publicate până acum stau mărturie. În proza dlui Dongorozi măstește gândirea sănătoasă și simțirea curată, redată într'un stil limpede, vioiu, curgător.

Iată din acest volum, schița atât de sobră, atât de concentrată, cu care se deschide volumul: „Scăpat”. Problema inadaptabilității la mediu se desprinde simplu, firesc, fără pledoarii. Autorul, preocupat de lădăea frumosului lese din cadru; el prinde și schițează numai faptele. Întreaga viață ch'nuită de mahala de provincie cu cerințele ei altfel decât ale vieții sătești, cari deviază viața lui Fanache și îi crează un desechilibru permanent, e prinsă în câteva rânduri de un sguitor dramatic. Cel care suferă mai puternic desechilibrul este copilul vitreg, Mitrică, străin în această viață nouă și acasă și între cei de o vârstă cu el, la școală. Urgisit sub adăpostul părinților, slab și neputincios față de cruzimea neînduplecată a camarazilor de școală, imoral și perversiți din instinct, Mitrică suferă bății și batjocuri cu răbdarea tăcută a țărânului, iar când nu mai poate îndura, se rupe scurt din această viață străină lui, luând-o în neștiire peste câmpuri, în ajun de Crăciun, spre Corbăscu, unde nimenea nu-l bătea și unde nimăru! nu-l era de batjocură ființa lui firavă de orfan.

În câteva scene, de un realism dureros, fără să fie abject prin volnța autorului, d. Dongorozi zugrăvește

sugestiv această mică și sguuitoare tragedie.

Aceeași înțelegătoare înclinație spre tragedia mărunță a vieții celor mulți se desprinde și din nuvela „Domnul Tache Marinca”.

Talenta de povestitor al dlui Dongorozi, de povestitor cu puternică intuiție psihologică, răsare însă din „Domnul Șef”, în care sguuitoarea tragedie a unei familii de oameni detreabă este minunat redată. Nimie nu trădează nota neverosimilului, dar nici nu te poartă numai pe calea netedă a realului pipăibil și vizibil. Autorul te introduce discret în viața morală a conuului Todriță Cosmeanu, șeful de gară de la Tecuci, și trăiești împreună fatalitatea care, cu toate faptele lui bune, îl poartă spre nenorocirea finală.

Pagini colorate, de fină și conștinută ironie, se înclind în „Socoteli greșite”, în „A deralat un expres”, în „Furtuna trecătoare”, în „Anti-hăr” și în „Satisfacție”.

Volumul se citește cu plăcere, dintr'o sorbitură, pentru stilul colorat și veșnic nou în expresie și mai cu seamă pentru arta subtilă pe care o coprlde în teme firești, profund omenești.

Teodor Murășan: „*Chiot cămpenesc*.” versuri. — Ed. „Ardealul” Cluj, 100 lei. — D. Teodor Murășan e unul dintre cei mai talentați poeți ardeleni. Poezia dsale sănătoasă, exprimând totdeauna un gând drept sau un sentiment simțit sincer împodobește numeroase pagini din revistele serioase apărute în Ardeal în ultimii 15—20 de ani. Premiul care i s'a acordat, acum câțva ani de către Academia Română pentru volumul de fragede versuri „Fum de jertfă” n'a fost decât recunoașterea oficială a talentului unu! om modest, talent de multă vreme intrat în conștiința iubitorilor de literatură de aici.

Noul volum al dlui Teodor Murășan este expresia unei depline

maturități literare, fără a însă, cum se obicnuiește la noi, un sfârșit de carieră. Dimpotrivă sufletul său deplin armonic își perfecționează necontentit rezonanța, mereu sensibilă la lumea din afară. Maturitat a se rezumă, așa cum trebuie, la mijloacele de realizare artistice.

Această rară calitate la literații noștri o putem urmări în lungul celor treizecișpatru poezii ale volumului, în cari evoluția corespunzătoare vremilor nu se lasă furat de succesele lefține ale creatorilor de modă literare. D. Murășan rămâne un credincios al tradițiilor cinstite literare:

„Și 'ntocmai ca o Floarea Soarelui
„Ce toamna-și în-ovoie pe câmpie
„Creștetul greu de doruri și semine
„Ce vor sluji aceleiași credințe
„În primăvara ce-o să vie, —

„Pe ogorul vieței mele cat smerit
„Spre tot ce-a fost păiș sau floare vie,
„Spre tot ce după mine va să 'ovie
„Din sufletul colindător prin zări
„Rod nd nepieritoare 'nsemnări.

(Floarea Soarelui)

Cu aceste gânduri mărturisite discret, volumul acesta înclinat vieței cămp nești, cu farmecele și durerile ei, cu ceace poate să poetizeze dorul intelectualului smuls de prea curândă vreme din mijlocul ei, cuprinde pagini de rară și curată poezie. Natura nu este, în versurile dlui Murășan, motiv de șloproase imnuri sau de deschulte necuviințe realisto-expressioniste, ci sprijin moral pentru un cuget care cugetă și își caută un reazăm sănătos. Această întoarcere a intelectualului la mediul de unde a pornit este fericită. Poetul se reconfortează și se înalță peste măruntele mizerii ale vieții de toate zilele, cari îmbătrânesc înainte de vreme și deviază bune înclinațiuni firești.

Acest echilibru moral se sugerează și cititorului din poezia sobră, cizelată a volumului, pe care îl recomandăm cu căldură cititorilor noștri.

Manole Ampolanu

I N S E M N Ă R I

Inițiativa, inițiativa traicică, dătoare de viață și rodnică de gând, iar nu inițiativa — foc de paie ce căpătăuiește pe arivistul politic, — este la noi o floare destul de rară. Inițiativa ca apostolat cultural și național, așa cum a înțeles-o o viață întreagă profesorul Iorga, pare că și află adepți tot mai numeroși în generația tânără.

Este o adevărată bucurie sufletească să poți sublinia inițiativa universităților populare și mai ales munca universității mezle de pe Coasta de Argint. Datorită spiritului practic și harnic al prietenului Octavian Moșescu, organizatorul dibaci și stăruitor al acestei întreprinderi culturale, seria conferințelor, una mai interesantă decât alta, începută de Bucuța, Nenițescu și Ion Marin Sadoveanu, a continuat prin prelegerile profesorilor universitari I. Simionescu, C. Vălsan și Em. Panaitescu, care au adus fiecare entuziasm și pricepere pentru cauza națională a Dobrogei noastre.

Profesorul Simionescu a vorbit, în graiul dulce de răzășul moldovan, de conștiința națională, prea puțin luminată în fața invaziei străine. Despre valoarea economică și politică a Dobrogei a vorbit geograful Vălsan, care este un suflet curat și luminat, cunoscător temeinic al împrejurărilor istorice din Dobrogea și, mai presus de toate, om desinteresat, iubitor de neam și de muncă românească.

Profesorul de istorie antică dela universitatea din Cluj, domnul Em. Panaitescu, a vorbit despre rolul măriei în istoria popoarelor, așa cum știe să vorbească un cunosător al grecilor vechi. Toată lumea știe că grecii au fost descoperitorii și antreprenorii porturilor dobrogene. El le-a pus întâi în valoare, iar turcii, cari au preluat moștenirea lor după căderea Constantinopolului, n'au fost urmași chiar așa de proști, dacă e să judecăm după raiava întemeiată la sfârșitul secolului XV și după colonizarea sistematică a tătarilor din Crimaea în plaiurile dobrogene. Ce așteptăm oare, ca să luăm pildă dela stăpânitorii vremelnici al acestui pământ românesc? Trebuie să ne trezim, să luăm drumul păcurarilor

lor spre mare, să dovedim că înțelegem rostul covârșitor al acestei stăpâniri, iar aceasta s'o arătăm nu numai prin cuvânt și prin scris, ci prin faptă.

Barbu Brădescu

Federalizarea societăților culturale. D. Mihail Dragomirescu redeschide, într'un foileton publicat în „Universul”, chestiunea federalizării societăților culturale. Dsa se ocupă în deosebi de spiritul acestei idei și crede că cea mai bună realizare a ei s'ar face printr'o repartizare de atribuții între stat și conducătorii firești ai societăților culturale, și anume d. Dragomirescu este de părere ca federația să funcționeze „sub controlul consiliului de miniștri, în privința mijloacelor; sub controlul comitetelor speciale în privința execuției și sub controlul comitetului central al președinților tuturor societăților, în privința direcțiilor”. Controlul statului, după d. Dragomirescu e necesar, pentru că federația nu ar putea funcționa fără sprijinul bănesc al statului și deci, statul dând banii, el are și dreptul de a ști ce s'a făcut cu acești bani.

Înainte de toate aici deosebire îmbucurătoare că ideea străngerii în același mărunchiu la asociațiilor și societăților culturale, în vederea unei acțiuni comune mai spornice, a început tarăst să intereseze cercurile culturale. Noi am fost cei dintâi cari observând că de-a noastră acțiunile izolate a acestor societăți, ni s'au exprimat convingerea unei întreprinderi în comun.

Dar ideile lui Mihail Dragomirescu, cari desigur că exprimă bune intenții, nu ni se par în totul potrivite scopului urmărit. Federațiile sau federalizările, societățile culturale existente aduc, unele o avere proprie considerabilă, iar altele un trecut de glorioase fapte culturale. Și averile și faptele de cari vorbim s'au realizat fără controlul statului, deși de multe ori contribuția bănească a statului n'a lipsit. Ar fi deci o ofensă pentru seriozitatea acestor importante instituții culturale, ca „Astra”, ca „Liga culturală”, ca „Fundatia Principele Carol”, ca „Societatea Caselor Naționale” să fie puse sub controlul consiliului de miniștri, în cazul federalizării, când izolate fac administrația bună și gesturile publice totdeauna curate. Pe lângă aceasta, amestecul statului, acel control gestionar al consiliului de miniștri, nu poate fi de loc fericit, pentru că știm că statul e în funcție de partidele cari se succed la cârmă țării, iar partidele politice, chiar cele mai bine intenționate, n'au făcut niciodată prea mult pentru cultură. Controlul pe care îl propune d. Dragomirescu ar subordona acțiunea culturală a federațiilor fluctuațiilor politice, ceea ce ar împiedeca-o neconștient dela scopurile ei esențialmente ideale, cum însuși d. Dragomirescu recunoaște că trebuie să fie federația.

În ceea ce privește miezul chestiunii am dori o cât mai largă discuțiune între înseși conducătorii marilor societăți cul-

turale existente. La ultima adunare a Astei, ținută de curând la Zălau, problema a fost atinsă în treacăt, iar necesitatea colaborării societăților culturale într'o acțiune comună pulvernică a fost relevată mai pe larg în ședința plenară extraordinară a secțiilor unite ale acestor societăți, când d. Onisfor Ghibu a expus imensele greutăți pe cari și „Astra” le-a întâmpinat în Basarabia. Cu o acțiune comună, unitară, regiunile încă refractare spiritului culturale românesc vor ceda mai ușor, iar propaganda culturală în celelalte părți ale țării, făcută cu metodă, ar da rezultate imens superioare celor ce se obțin astăzi în starea în care ne găsim.

*

Moartea lui Al. Sadi-Ionescu. A căzut deunăzi pe neașteptate la postul de onoare. Capul l s'a înclinat domol peste vrafurile de cărți și reviste, pe cari le foileta cu rară pricepere și discernământ, pentru a alege din mulțimea de vorbe tipărite piatra prețioasă, nisipul scânteor al adevărului etern, al gândului bun, al cugetului curat.

Al. Sadi-Ionescu, ajutorul de bibliotecar al Academiei, era unul din acei monștrori tăcuți și harnici, cari fără surle și tobe țin temelia edificiului nostru cultural. Om de o vastă cultură, animat de un viu spirit științific, el era unul dintre cei mai de seamă bibliografi ai țării poate unul din primii bibliografi în sensul științific al cuvântului. Munca lui la „Academi.” nu s'a rezumat la a cataloga, ceea ce obișnuit se înțelege prin bibliografie, ci la a distinge și a categorisi după juste criterii științifice.

Buletinele lui bibliografice pe cari începuse să le publice regulat în paginile „Universului literar” erau un neprețuit dar făcut culturai naționale și un model al genului.

Al. Sadi-Ionescu moare tânăr încă, lăsând un gol imens în specialitatea căreia se închinase cu atâta râvnă.

*

Expoziția caricaturistului Dralex. Manifestațiile artistice sunt lucruri rare la Cluj, cu deosebire manifestările artistice românești. De aceea nu fără plăcută surpriză am luat cunoștință de gândul bun al caricaturistului Dralex de a-și aduna lucrările într'o expoziție.

Dralex e îndestul de cunoscut și apreciat în Cluj. Șarjele sale totdeauna spirituale și niciodată rău-

tăcioase pe cine n'a reținut în fața vitrinei „Cărții Românești”? Și pe cine n'a încântat linia elegantă, tonul just și caracterizarea precisă a caricaturilor sale?

În caricatură sau în portret, Drălex este același fin artist, înclinat frumosului. Lucrările sale noartă amprenta unui rar talent. O hăl său, deprins o desprinde din linii exterioare ascunzîșurile sufletești nu dă niciodată greș, reține ceea ce este caracteristic de reținut pentru artistul care prelucrează și redă simplu, elegant, în câteva linii.

Expoziția, care se va deschide la 20 Octombrie în sala prefecturii va fi desigur un viu reflex al vieții clujene, în ceea ce ea are mai caracteristic.

Constatări dela un concurs. D. Tonitza, un valoros estēt și un plin de originalitate pictor, a deschis, acum câteva luni, un concurs de desen între copii, cu indoitul scop se pare, de a strânge documente umane dintr'o perioadă psihologică încă nedestelenită și de a observa creșterea înclinațiilor pentru plastică la diferite vârste.

Acum d. Tonitza își publică în „Universul literar” primele observații, cari sunt extrem de interesante. Nu știu încă dacă scopurile urmărite au fost realizate și în ce măsură. Ceea ce ni se desvăluie în aceste note este însă foarte dureros. Concursul dlui Tonitza e plin de „lucrări”, în cari nu e decât pretenție fără justificare și, mai ales, e plin de oribile încercări de fraudă, făcute cu cea mai nerușinată complicitate a părinților. Puține sunt încercările sincere ale mâinei nesigure de copil. Majoritatea, transcrim după d. Tonitza, sunt „copii directe după revistele periodice, ori transcrieri plate după obiectele uzuale, unde mâna nedibace a copilului se simte condusă de pedantismul maestrului de desen sau de suficiența părinților cu obsesii enciclopedice”.

E în aceste constatări unul din aspectele greșitei înțelegeri a educației copilului. Părinții îndeobște se cred a fi datori să descopere genii în odrasle lor și merg cu stupiditatea acestei concepții până la a perverti cearta moale a acestor suflete pentru toată viața. Copilul geniu, crescut în această minciună, încurajat de mic să „trucheze”, îl găsim mai târziu în viață, suficient și farsor, stegar al tuturor pretențiilor celor mai absurde. Priviți nu-

mai împrejur. Nouă zeci și nouă la sută din viața noastră socială este produsul acestei minciuni, este creația acestei perversiuni morale. Pretențioși, farsori, obraznici, îndrăzneți, necinșți și incorecți din toate domeniile vieții publice, toți sunt produsul acestei dragoste părintești exagerată și criminală, care pe masa de lucru a dlui Tonitza a vărsat vraturi de minciună și precece ticăloșie.

Cel unu la sută crescuți cu sinceritate, copil ca toți copiii, suflete curate dezvoltate în atmosferă curată, trec în viață cu frică, alungați pe sub ziduri de năvala celorlalți, mulți și răi. Aceștia sunt începători la 30 de ani, pe când ceilalți se ghițuiesc din minciuna vieții lor. Și totuși, cei mereu timizi și începători dau vieții impulsul creator de progres, ceilalți profită numai.

Concursul dlui Tonitza promite să dea senzaționale rezultate. Vom urmări cu pasiune în observațiile ce ni se vor mai furniza.

Premiile Academiei Române. Premiul pentru cărți publicate ce se vor acorda în sesiunea Mai—Iunie 1927:

1. Premiul Năsturel, de 3000 lei, pentru cărți cu conținutul de orice natură.

2. Premiul Dimitrie (Miliță) Bărzeanu, de 1500 lei, pentru cărți didactice de curs primar.

3. Premiul Statului Elade-Rădulescu, de 50000 lei, pentru scrieri literare sau de filologie.

4. Premiul Locot. Ioan N. Iancovescu, de 10.000 lei, pentru o scriere literară.

5. Premiul Adamachi, de 5000 lei, divizibil, pentru scrieri de literatura sau de filologie.

6. Premiul Statului Gheorghe Asachi, de 50.000 lei, pentru scrieri istorice, economice, juridice și filozofice.

7. Premiul Basarabei, de 5000 lei, de 10.000 lei, pentru scrieri istorice, economice, juridice și filozofice.

8. Premiul Grigorie C. Angelescu, de 4000 lei, pentru o scriere de istorie, de filozofie sau juridică.

9. Premiul Hagl-Vasile, de 5000 lei, pentru scrieri privitoare la comerțul român în trecut și în prezent.

10. Premiul Demostene Constantin, de 4000 lei, divizibil, pentru scrieri sociale sau istorice.

Termenul depunerii cărților la cancelaria Academiei este până la 31 Decembrie 1926.

Premii pentru lucrări puse la concurs cu subiecte date ce se vor da în sesiunea de Mai Iunie 1927.

1. Premiul Năsturel, de 5000 lei, pentru subiectul: Traducerea tragediei „Hamlet” din original în formă originală.

2. Premiul Neuschotz de 2000 lei, pentru o Poveste de patru copii.

3. Premiul general Carp, de 7000 lei pentru subiectul: Studiu de toponimii românească.

4. Premiul Alexandru Ioan Cuza, de 20000 lei, pentru subiectul: Istoria Românilor dela Aurelian până la fundarea Principatelor.

5. Marele Premiu Regele Ferdinand, de 10000 lei, pentru subiectul: Viața și faptele lui Tudor Vladimirescu și starea socială și culturală din timpul său.

6. Premiul Funcționarii C. F. R. din București, de 6000 lei, pentru subiectul: Drepturile funcționarilor publici față de Stat.

7. Premiul Basarabei, de 5200 lei, pentru subiectul: Istoria apărării drepturilor României asupra Basarabei și rolul oamenilor de Stat ai României în această luptă.

8. Premiul Episcopiei Argeșului, de 10000 lei, pentru subiectul: Monografia Mănăstirii și Episcopiei din Curtea de Argeș.

9. Premiul Statului Lazăr, de 50.000 lei plus 15000 lei din partea Soc. „Lignitul”, pentru subiectul: Studiul lignitelor din România în vederea industrializării lor prin distilațiune.

10. Premiul Al. Toncoviceanu, de 1000 lei, pentru: Un studiu faunistic din România.

11. Premiul Adamache, de 5000 lei, divizibil, pentru: Cercetări asupra Basarabei.

12. Premiul Dacia-România, a cărui valoare e reprezentată prin venitul pe trei ani al fondului de 21000 lei, pentru subiectul: Importanța socială a asigurărilor de viață, în special a asigurărilor de capitaluri și de rentă.

Termenul depunerii manuscriselor la Cancelaria Academiei este până la 31 Decembrie 1926.

DUHUL CEL RĂU

— ROMAN —

IV.

Pe drumuri neumblate

Cinci zile stătură cele două batalioane ale regimentului 64 în satul acesta mic, ascuns la spatele unei păduri, la vre-o 40 kilometri de Dolina, lângă o șosea, care venea dela Stanislau și ducea pe ste Stry la Lemberg. Era o răscruce de drumuri aci. Șoseaua principală Stanislau—Lemberg era tăiată de una mai îngustă, de mâna a doua, care ducea dela Dolina spre malul Nistrului spre Zidaczow. Cât au stat au văzut mereu scurgându-se spre Stry trupe de toifel, dar mai ales artilerie. De două zile drumul mare e neîntrerupt umblat și zi și noapte. Trec husari, trec vânătorii și trece artilerie cu tunuri de câmp, cu țevă lungă, de 3—4 metri.

Pe drumul mai mic spre Zidaczow până acum n'au prea trecut trupe, dar de două zile vezi și pe asta o mulțime de căruțe venind dinspre Nistru și mergând spre Dolina. Sărmanii cai, abia mai trag și par obosiți din cale afară. În căruțe sunt țărani cu capete și o mulțime de evrei, și femei cu copii. Aceștia sunt fugari plecați a doua-treia zi după izbucnirea războiului, de pela Tarnopol, unde Rușii au ajuns foarte de grabă. Vai de ei, nenorociți, în ce hal mai sunt! Nedormiți și morți de foame, ei der dela soldații noștri o bucațică de pâine și aceștia le dau bucuros din cât au și ei....

Ion Pescaru privește cu jale la convoaiele acestea de nenorociți, care se scurg toate spre Dolina și de acolo, cine știe încotro vor apuca. Dacă o fi rău și-o trebui să meargă mai departe. Păr'că f'apucă mila, când îi vede în nenorocire și mai ales în jale de copilașii murdari, nespălați și galbeni de prapadiți ce sunt. Fără de voie îi vine'n minte Sofica și Ionica ai lui, care aurămas acasă lângă Ileana, nevastă sa.

Văzând într'o căruță o fetușă de vre-o 6 ani și un bălat cam de vârstă lui Ionica, nu se poate răbda să nu le dea câte-o bucațică de zahăr la fiecare și o jumătate de pâine. Ii vine apol, nu știu cum, să-i mângâie pe părul creș și bălău și să-i sărute. Dar, vezi, asta nu se poate. Ei nu sunt copiii lui și ce-ar zice mamică-sa, o ovreică tânără, care ține copilașii în poală și-i strânge la pept cu drag. Ovreica însă îi zimbeste și-i zice ceva. Scoate apol o năframă de mătăsa din boarfele lui și i-o întinde cu atâta dragoste, că e înțelege fără cuvinte, că năframa asta-i un dar pentru dragostea ce le-o arată el copiilor.

Căruța pleacă mai departe și Pescaru se uită după ea aproape cu lacrimi în ochi. Privește apoi la altele și altele, că nenumărat e șirul lor și una pare mai plină de nenorocire decât cealaltă. Unii ovrei își încarcaseră pe căruțe și dulapuri și mese și scaune, nu numai lăzi de abitudini și de haine. În câte-o căruță vezi și câte-o ladă cu găște, ba și câte-un porc gras, care abia se ține pe picioare de legănatul cărușii. Și-apoi ce-i pe lângă căruțe, pe jos! O mulțime de oameni, plini de praf și plini de sudori pe față. Hainele sunt toate sure și ghetele nu se mai cunosc, par'că ar fi piciorul învelit într'un aluat de praf. Cămășile lor sunt desfăcute la gât și sudoarea se prelinge încet pe peptul păros al ovreilor, că mai ales ovrel sunt cu

toții. De ce-or fi plecând nenorociții aceștia de pe la vetrele lor, Pescaru nu poate înțelege. Rușii doar nu-s oameni răi și uite că Rutenii nu pleacă. Pe semne însă că pe ovrei Rușii-l omoară, că ei nu sunt pravoslavnicii și le-o fi făcut mult rău bieților oameni în timp de pace. Poate, cine știe!....

Asta era cam așa pe la 2—3 ore, după masă, când soarele ardea mai tare, că soldații priveau șirul nesfârșit de căruțe, care ducea pe fugari. Nu trecu mult și căldura abia se mai stămpărase o lecuță, când un glas de alarmă străbătu până la căsuțe, unde erau încvartirați căprarul Ilisie, Pescaru și ceilalți tovarăși ai lor. Ei săriră repede la arme, luară ranițele în spate și într'o clipă fură la locuința căpitanului, care comanda batalionul lor.

După încetarea trâmbiței soldații ieșeau ca viermii din toate ogrăzile și de prin toate șurile. Șoseaua se umplu de soldați și cele două batalioane fură curând strânse la un loc, cu ofițerii lor cu tot, care stăteau și ei lângă compania lui fiecare. Baionetele sclipeau în bătaia soarelui și pe fețele soldaților începu să se zugrăviască o curiozitate, un neastâmpăr. Când totul fu gata, apăru pe-un cal voinic, negru, maiorul, care comanda amândouă batalioanele și trecu dela un capăt la celalalt al șirului lung de soldați. Cum cătrăle de pribegi curgeau întruna și praful se ridica mereu de sub roți și de sub copitele cailor, — el chemă la sine pe cei doi căpitani și le spuse ceva. Se dădu apoi ordin scurt și împărși pe companii, trupa se retrase într'o grădină plină cu pomi, unde nu era nici o sămănătura, numai pajște. Aici se așezară în pătrat și maiorul veni în mijlocul lor să le vorbiască.

El era român, singurul ofițer român la cele două batalioane. Ceilalți ofițeri, căpitani și locotenenții și sublocotenenții erau toți streini, unguri și nemți. Doar vre-o doi cădeți mai erau români, încolo niciunul, numai soldații și strajameșterii.

Majorul Frunză, era un om mărunț, cu pept voinic și lat în spate, cu ochii ageri și cărunt pe la tâmplă. Să fi avut vre-o 46 ani și dacă n'ar fi venit războiul n'ar fi văzut poate niciodată gulerul de aur, că rari erau ofițerii români în armata austro-ungară, cari să avanseze mai sus de căpitani, în vreme de pace. Acum însă, că izbucni războiul, era mare lipsă de ofițeri superiori și fură avansați repede la rangul de maior și cățiva căpitani români, mai bătrâni. Intre aceștia se nimerise și căpitanul Frunză și el nu făcuse, mare treabă din asta, că luă cele 3 stele jos de pe guler și cusu numai una pe golon de aur. El era sătul până'n gât de armata austro-ungară și de suferințele și nedreptățile pe cari le îndurase timp de 26 de ani, cât a stat în ea. Dacă n'ar fi venit războiul, avea de gând să treacă la pensie în anul acesta. Iacă nu avu parte de ea însă....

Ajunși în mijlocul batalioanelor, maiorul Frunză începu să le vorbiască soldaților liniștiți și mulcom. Vorbia respicat și rar, ca să-l audă fiecare. Nu le spuse cine știe ce lucru mare, doar atâta, că de-acum vor porni și se vor apropia de foc. Să nu le fie însă teamă, să se gândiască la D-zeu și la împărat și să meargă înainte, *tot înainte*, niciun pas să nu dea înapoi, că asta-i rușine....

Cuvintele lui *tot înainte* spuse mai apăsat ca celelalte, fără înțelese de căprarul Ilisie în înțelesul dorit de el și nu pregetă să atragă asupra acestui

fapt luarea amlinte și alul Pescaru, după ce batalioanele porniră chiar atunci, după o jumătate de oră, pe drumul, care ducea spre Zidaczow, la Nistru...

Căruțele de fugari se isprăviseră pe când porniră ei și satul cel dintâiu, în care petrecuseră câteva zile așa de liniștite se șterse curând din ochii lor. El rămase adăpostit de pădure, de partea ceaiată și drumul lor după ducea întâi pe o coastă de deal, se prelungea acum pe un platou lung și fără sfârșit. Ici și colea era câte o pădurice, cu stejari bătrâni și înalți, dar în cea mai mare parte nu vedeai decât sămănături de cartofi și de porumb. La depărtări mari se vedeau case largi și șuri, de semne locuințele stăpânilor acestor pământuri peste care trecea acum furtuna. După un marș de vre-o 4 ceasuri dădură peste un sat prăpădit și sărac, cam ca cea, în care stătuseră ei. La început crezură, că poate vor poposi aici peste noapte. Mare le fu iusă mirarea, când auziră, că nu vor sta deloc, ci vor merge mai departe, îndată ce vor cina.

Se opriră la marginea satului și bucătăriile din urmă lempărțiră curând tocana ferbinte de cartofi, printre cari se vedea ici-colea și câte-o bucată de carne. Un ceas stătură și goarna sună din nou și ei porniră mai departe. Trecând prin sat văzură câțiva soldați cu căruțe prin curțile oamenilor și un steag alb cu o cruce roșie pe școală. Aici era un fel de spital și aflară că era plin de răniți. Pentru prima oră prin inima lui Pescaru, ca și prin cea a multora dintre ei, trecu ca un fier roșu.

Printre soldații umbra vorba, că vor merge toată noaptea, ca să ajungă pe mâine în luptă. Nimeni nu știa de unde a pornit vorba asta, dar de undeva ea pornise și acum umbra din gură în gură. Soldații, de altfel povestiau mereu și mergeau agale, să nu obosească. După ce se făcu noapte, câțiva din companie începură să cânte, cum cântau acasă, când veneau seara dela lucru. Era bun și cântecul acesta la cealaltă parte, cerul li se părea că arde înspre răsărit. O lumină roșie urlașă, care bătea și'n galben și sur și'n toate colorile se zugrăvia în depărtare. Din când în când și cu cât mergeau mai departe, li se părea, c'aud un huet surd, abunăseama batala tunurilor, își ziceau ei, și priveau sumbri și întunecați la cerul înroșit. După un popas făcut pela miezul nopții în câmp, porniră din nou. Acum mergeau încet de tot, mulți erau oboșiți de drum și-abia mai puteau merge. Unii se rotogoleau în șanț și aceștia rămăneau în urmă. Li adunau căruțele și-i mai lăsau pe acolo, în grija lui Dumnezeu, să facă fiecare ce știe și ce poate. Se vedea cu cât se apropiau mai mult de front, o nepăsare tot mai mare. Ofițerul nu se mai vedea pe lângă oameni, el venia în urma lor în loc să meargă înainte. Drumul era tot mai greu acum. El coborî mai multe văl și urcă mai multe dealuri și oamenii erau tot mai oboșiți. Tunurile se auziau din răstimp în răstimp și lumina cuprindea tot mai mare parte din cer. Câteva sate prin care mai trecară erau părăsite parcă. Nu se auzia niciun latrat de câine, nu se vedea nicio lumânare. După popasul al treilea, făcut însă pela 4 ore dimineața, după ce începu să se lumineze de ziua, o mișcare vie începu pe drum, în fața lor. Veneau căruțe pline de răniți, cară încărcate, iar pe jos o mulțime de soldați legați la câte o mână, la cap, la braț.

Printre ei erau și mulți români, feciori tineri, din trupele active și aceștia le povestiră, că erl toată ziua a fost luptă pe Nistru și că de-acum nu mai au mult până acolo. Desigur acolo se duc și ei, că batalioanele lor au fost cam rărite și acum e nevoie de întăriri.

O mulțime de răniți mai greu au fost trimiși cu trenurile spre Lemberg și pe drumul acesta n'au apucat de cât pușini și dintre cei mai ușor răniți...

Se făcuse bine zluă și batalionelle din 64 mergeau întruna. La dreapta și la stânga treceau acum printre uriașe parcuri de căruțe. Într'un loc erau vre-o 2 regimente de soldați culcați pe tarbă, cu puștile în piramidă. Aici era un bivouac. Mai încolo o mulțime de cavalerie, să fi fost un divizion întreg.

Cât te uitai cu ochii în stânga și'n dreapta numai trupe, numai feciori, numai volinci veniți să piară în țară străină. În fața lor se întindea o pădure mare și dincolo de ea se spunea, că-i Nistru și că pe malurile lui curge sânge...

Ciudat, la ora asta de dimineață era însă liniște. Odată cu lumina zilei pierise roșeața pe care o văzuseră noaptea pe cer și dincolo de pădure, în seninătatea, care se revărsa spre ei nu vedeau decât lungi fuioare de fumuri presărate în toate părțile. Erau de sigur satele aprinse pe malul Nistrului de tunurile rusești.

La poala pădurii batalioanele din 64 se opriră și soldații căzură jos de oboseală. Instăfârșit aici aveau să se odihnească, sau să moară, știe Dumnezeu. Ajunseseră în nemijlocita apropiere a frontului, de unde pot să-i trimită'n foc în fiecare ceas. Prin sângele multora dintre ei parcă se cățarau furnici, așa erau de neastâmpărați...

Iar Pescaru se culcă pe tarbă, printre ceilalți țoarăși de armă și voia să adoarmă, măcar că niciunul nu dormia. Somnul însă nu-l prindea de loc, nici pe el. Pe șoseaua, care ducea la dreapta lor, se scurgeau într'una coloane peste coloane și începură să bată țar tunurile. În zgomotul, care era la poala pădurii el încerca zadarnic să închidă ochii. Dela o vreme însă o piroteală dulce îl cuprinse. Era de jumătate adormit și cu toate acestea auzia toate vorbele camarazilor lui și tot zgomotul, care se scurgea pe șosea. Din când în când i se părea în somnul acesta de jumătate, că-i acasă și că doarme sub umbra nucului din grădină și că Joița mugește de foame legată de gard. I se părea apoi, că se trezește și că merge spre casă, dar acolo nu găsește pe nimeni, nici pe liana și nici pe copiii. Ușa era dată la o parte și toată casa răsturnată. Par'că ar fi trecut Tătarișpe-acolo...

Din semisomnul acesta, Pescaru tresare înfiorat și se freacă la ochi. Abia poate înțelege unde se găsește și numai după ce se scoală în picioare și rotește ochii în toate părțile, vede realitatea.

Soarele acum e'n amiaza mare. Bubulturile de tun se țin lanț și se aude un pârâit, un ropot de puști și de mitraliere. Câteva giulele cad deasupra pădurii și sfarmă arborii. Două-trei se rătăcesc și cad în câmp, departe, unde nu sunt trupe... Soldați sunt acum trei cu toști; unii de altfel nici n'au durmlt. Stau grupuri-grupuri și tac mai mult, decât povestesc.

În timpul mesii, cum stau culcați pe tarbă, la o înălțime urlașă zăresc deodată două aeroplane ca doi vulturi. Prin mintea lor trece inconștient măreția războiului de azi și încep să povestească. Hângul în grupul lui Pescaru îl ține, ca totdeauna căprarul Ilisie, care pare voios, ca niciodată. El face glume, spune povești și pe urmă ia flulerul din raniță și începe să cânte o doină de pe Mureș.

BIBLIOGRAFIE

Emil A. Chiffa: Paseri călătoare, Versuri. Editura autorului. De vânzare la Librăria Onișor în Cluj. Prețul 100 de Lei.

Ovidiu Hulea: De profundis, poezii. Tipografia Corvin. Aiud. Prețul 50 Lei.

Constantin Sălneanu: Recenzii (1924—1926), Editura „Adevărul”, București. Prețul 60 Lei.

Pupăza: Revistă umoristică, redactată de Dr. Vasile Ilea Anul I. Nr. 1 Apare în Sighet. Abonamentul 150 Lei pe an.

POȘTA ADMINISTRAȚIEI

Onuței Gherman. Confirmăm primirea celor 300 lei.

Ana Cucu. Am primit banii. Abonamentul Dv. este achitat pentru anul acesta.

Maria Cuiu. V'am corectat adresa. Adresa atelierului de țesătorie din Orăștie este, Atelierul de țesătorie al Reuniunii femeilor Române din Orăștie j. Hunedoara. La Cluj, este atelierul Dșoarei Barițiu.

„Căminul Cultural”. Vă rugăm să cunoașteți că am primit banii și v'am înregistrat sub No. 1117 trimițându-vă revista regulat. Despre confirmarea banilor noi nu răspundem decât aceluia care cer anume răspuns. V'am trimis din nou No. 36—38.

Paul Târbățiu. Am primit cei 150 lei. Vă considerăm de abonat din 15 Septembrie a. c. V'am trimis No. 38 al revistei.

Dr. Vasile Pop. Confirmăm primirea banilor.

Ing. S. Trâmbițaș. Abonamentul Dv. este achitat pe întreg a. c.

Cel mai mare succes de librărie al anului va fi fără îndoială volumul de cronici rimate

Antologia regionalistă

publicată de

ALEXANDRU HODOS

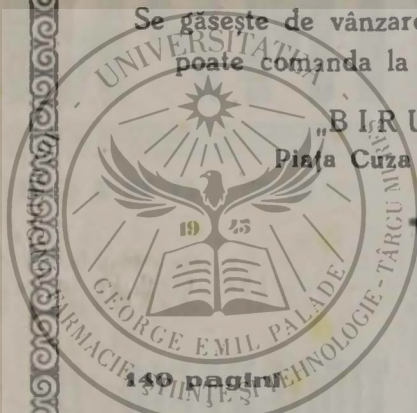
Cu o scrisoare a dlui Octavian Goga

Se găsește de vânzare la toate librăriile și se poate comanda la administrația ziarului

„BIRUINȚA”

Piața Cuza Vodă 15, Cluj

140 pagini

prețul 30 lei

Are și politica părții ei vesele, pentruce să nu ne oprim o clipă asupra lor și mai ales pentruce să nu rădem ?

„COSINZEANA”

REVISTĂ SĂPTĂMĂNALĂ LITERARĂ

BIROUL :

CLUJ, PIAȚA CUZA VODĂ
No. 16

UN EXEMPLAR 6 LEI

PENTRU COLABORATORI :

Manuscrisele trimise trebuie scrise citeț, în rânduri rare, pe o singură pagină. Lucrările nepublicate se ard.

PENTRU AUTORI ȘI EDITORI :

Lucrările trimise într'un singur exemplar se publică numai la bibliografie. Pentru recenzii trimiteți două exemplare pe adresa redacției. Revistele fac excepție de la această regulă.

ABONAMENTE :

PE UN AN ÎN ȚARĂ 300 L.
ÎN STRĂINĂTATE 600 L.

UN EXEMPLAR 6 LEI

A apărut: CALENDARUL „LUMEA ȘI ȚARA“

cu numeroase ilustrații, articole, povești, snoave,
ghicitori și poezii populare.
Prețul 15 Lei, recomandat 21 Lei.
Banii se trimit pe adresa „LUMEA ȘI ȚARA“
Cluj, Piața Cuza Vodă Nr. 16.

ABONAȚI
pentru săteni

foaia populară ilustrată

„LUMEA ȘI ȚARA“

Adresa:

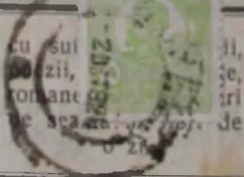
CLUJ, PIAȚA CŪZA VODĂ 16

Numeri de probă gratuit

CADOUL
CEL MAI FRUMOS

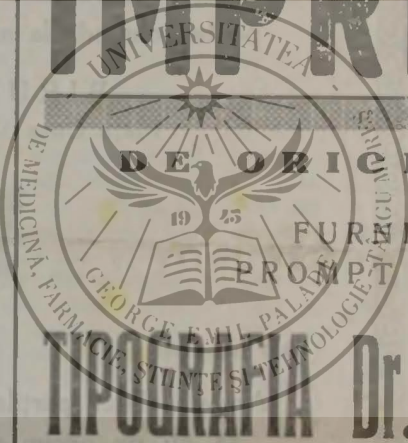
pe care-l puteți face
unui prieten, rude
sau cunoscut, este o
colecție din revista
săptămânală

„COSINZEANA“

Colecția din anul 1922 costă
120, cea din 1923, 150 Lei, cea
din 1924 și 1925 câte 200 Lei.

IMPRIMATE

DE ORICE NATURĂ

FURNIZEAZĂ
PROMPT ȘI EFTIN

TIPOGRAFIA Dr. S. BORNEMISA

CLUJ, PIAȚA CŪZA VODĂ 16

COMENZI
VENITE PRIN POȘTĂ SE EXECUTĂ CU PRECĂDERE

Adresa destinatarului

1080
Gilian Stoica profesor
Cobala
J. I. Mars

TIPOGRAFIA Dr. BORNEMISA CLUJ.